

Een kabouter met een puntmuts

Tekst en foto's: Rob Gerritsen

Paphiopedilum dayanum

Wat is dat toch, die verslaving. Orchideeën hebben op mij een verslavende werking: ook op u? Al sinds mijn tiende levensjaar ben ik besmet met het orchideeënvirus. Ik kocht in de jaren zeventig bij een lokale supermarkt een bijzondere plant van mijn zakgeld. Mijn hele zakgeld ging eraan op. Dat was echter van ondergeschikt belang. De vorm en de kleur van de bloem bleven me fascineren, meer dan die lege portemonnee. De naam van de plant wist ik niet. Ik hoorde van mamma dat het een orchidee moest zijn. Enige tijd later bezocht ik een beroemde bloemenzaak in Doetinchem en ja hoor, ook hier deze paarse schoen en gestreepte vlag. Ik vroeg aan de eigenaar de naam en op een papiertje schreef hij: *Cypripedium*. Blij als een kind, en ik was al ruim 10, ging ik naar huis. Nu ben ik ruim dertig jaar ouder en weet ik beter. De destijds gekochte 'Cypripedium' was *Paphiopedilum callosum*. Ach, men had toen nog geen andere orchideeën; het was de tijd van de begonia en de cycloam.

Duur?

Nu struin ik nog steeds tussen het gevarieerde groen, onder andere op de kringavonden. Daar sta ik oog in oog met een merkwaardige *Paphiopedilum*. Ik bestudeer de groen gestreepte puntmuts en vooral de beharing op de petalen fascineert me. Zegt een mevrouw naast me: "Dat is ongelofelijk duur, wel 20 Euro. Laatste keer kostten zulke paarse venus-schoenen zeventig cent." Ze had gelijk, de vorige kringavond bood men voor dat bedrag tientallen venus-schoentjes aan onder de naam 'S 1675, sukhakulii X Z 4350'. Ik verdedigde me; "Maar kijk dan, die puntmuts met de groene strepen, die beharing en die ingetogen kleuren. Het is een echt natuursort uit Borneo, *Paphiopedilum dayanum*." Ja, je wilt je toch altijd rechtvaardigen voor je verslaving.

Spijt?

Ik zag de planten met hun puntmutsen al eerder aangeboden bij de verkoopstands van Orchilim, de orchideeëntentoonstel-

ling in België. Maar ja, daar kocht ik al een boek en een *Phalaenopsis bellina*. Thuisgekomen had ik erge spijt, eigenlijk heb ik als ik thuis ben aangekomen bijna altijd spijt van niet aangeschafte zeldzame planten. Dus nu de mogelijkheid wederom bestond, nam ik de plant enthousiast over voor een lager bedrag dan op het kaartje. De handelaar begreep mijn verslaving wel. Intens blij, ja, er is niets veranderd sinds mijn jeugd, werd ik vanaf dat moment eigenaar van *Paphiopedilum dayanum* (Stone ex Lindley) Stein (1892).

Ontdekkers

De naam van de plant is ter ere van de eminente Victoriaanse orchideeënkweker en schilder John Day uit Tottenham. Hij werd geboren in deze Londense buitenwijk in 1824 en hij was de zoon van een rijke wijnhandelaar, wiens hobby bestond uit het kweken van tropische orchideeën. Tussen 1863 en 1888 op het hoogtepunt van orchideeënmannie in het Victoriaanse Engeland, schilderde en schetste John

Paphiopedilum dayanum, laaglandvorm

Day orchideeën uit zijn eigen collectie in Tottenham, maar ook uit andere Londense kwekerijen en de Royal Botanic Gardens, Kew. Zo produceerde hij over een periode van 15 jaar zo'n 4000 afbeeldingen van orchideeën in 53 plakboeken. John Day stuurde bovendien vele orchideeën ter determinatie naar Heinrich Gustav Reichenbach, de orchideeëntaxonom aan de Universiteit van Hamburg. Reichenbach beantwoorde de inspanningen van John Day door een aantal van de gestuurde planten naar hem te vernoemen. Zo ook de *Paphiopedilum dayanum*. Echter de ontdekker van deze soort was Sir Hugh Low. Hij vond de plant op Mount Kinabalu in Borneo. Voor het eerst beschreven in 1860 door Stone ex Lindley in de *Gardener's Chronicle*, 1st series, 20: 693. Sir Hugh Low werd geboren in Upper Clapton, Engeland, de zoon van een Schotse tuinbouwer. Zijn vader stuurde hem reeds op 20-jarige leeftijd op expeditie naar Zuid-Oost Azië om planten te verzamelen. Hugh Low bleef echter lang

in Zuidoost Azië en betrok daar diverse administratieve posities. Voor de botanie is Low onder andere bekend van de naar hem genoemde prachtige epifytische venusschoen, *Paphiopedilum lowii*. Bovendien documenteerde Low als eerste de beklimming van Mount Kinabalu in 1851. De top van de berg Mount Kinabalu bereikte hij nooit, volgens hem is deze "niet voor mensen, maar uitsluitend geschikt voor gevleugelde dieren". Mount Kinabalu is de beroemde berg in Sabah Borneo, waar *Paphiopedilum dayanum* en de exclusieve *Paphiopedilum rothschildianum* thuis zijn. Zowel de hoogste piek van Mount Kinabalu, Low's Peak, als de diepste kloof aan de andere zijde van de berg zijn naar Low vernoemd, als eerbetoon aan zijn baanbrekende werk.

Hoe te kweken?

Nu vindt men *Paphiopedilum dayanum* in het noordoosten van Borneo. Daar groeit ze in de schaduw tussen bladafval en mos onder bamboe en aan de voet van bomen op steile bergkammen en rotsuitstulpingen op hoogten van 300 tot 1500 meter. Ze bloeit daar in het voorjaar tussen maart en mei op een 30 cm lange, enkelbloemige bloeiwijze. De temperaturen variëren daar tussen 10-22 °C. Droger en koeler in januari en februari. De winterkoelte stimuleert de bloemaanzet, licht vochtig na de bloei tot juni en tijdens het groeiseizoen van augustus tot december vochtiger. Dit is prima na te bootsen in de gematigde kas, door hem gedurende de winter op de koelste plek te zetten. Helaas heb ik geen kas en zet ik de plant in de zomerperiode tussen en onder andere

orchideeën. Dan staat ze iets vochtiger en heeft ze iets minder licht. In de winterperiode plaats ik het plantje tegen het koelere en lichtere dubbele glas van het raam. Dan houd ik de plant ook iets droger. Daardoor maakt ze haar knoppen. Echter ik moet wel waarschuwen tegen teveel water, vooral in deze winterperiode, want dat kan knopval veroorzaken en is de geduldige kweek van het hele jaar voor niets geweest.

Variaties

De beroemde botanicus Fowlie (1983) onderscheidt twee groepen van *Paphiopedilum dayanum*. De grootste populatie groeit in het laagland op een hoogte tot 500 meter, de hooglandpopulatie op een hoogte van rond de 900 meter. De laaglandpopulatie heeft wat grotere bloemen tot 15 cm en zijn iets lichter van kleur, maar wel met levendig gekleurde bladeren zoals op de foto te zien is. De hooglandvariant heeft iets kleine bloemen, ongeveer 12 cm doorsnee en iets diepere tekening en de bladeren zijn grijs groen met meer onregelmatige donkere vlekken.

Ja hoor, gewoon aanschaffen

Anderhalve eeuw geschiedenis. Reizen door ondoordringbaar oerwoud in verre landen onder moeilijke omstandigheden. Liefhebbers die juwelen als deze planten proberen voort te kweken onder steriele omstandigheden. Ja, kijkend naar de subtiele kleuren, de groen gestreepte puntmuts en vooral de beharing op de petalen, denk ik wel dat ik mijn aanschaf van mijn 'kabouter met zijn puntmuts' kan rechtvaardigen.

Voor de botanie is Sir Hugh Low onder andere bekend van de naar hem genoemde prachtige epifytische venusschoen, *Paphiopedilum lowii*

